

REVISTA

DEL

CENTRE DE LECTURA

ANY VII. — REUS, 1.er I 15 DE MAIG DE 1926 — NUMS. 151 I 152.

Les obres i les actuacions

Pere Cavallé

Els solitaris

ARA es torna a parlar del problema, sempre viu, de les relacions entre els grups intel·lectuals de les poblacions secundàries de Catalunya i la nostra capital. Nosaltres creiem la utopia de la Catalunya-ciutat, en totalitat, un problema insoluble. Caldria, en efecte, disminuir, en molts ordres, el creixement macrocefal de Catalunya. Però com? Es podrà muntar, a còpia de bona voluntat per part de tothom, un servei centrfug i centripet més intens que el que ara actua, però, faci's el que es vulgui, la força del primer, que probablement guanyarà, serà superior a la que mostrarà el segon.

Les nostres poblacions secundàries no tenen força espiritual. El seu número d'habitants és massa exigü per a donar naixement a un grup selecte que pugui emprendre una bona obra positiva des de la seva ciutat. Només tenen solitaris. Aquests o bé col·laboren en les activitats de la capital o estan atuïts pel desmenjament que la seva pròpia solitud provoca. Si hi ha qui s'ha cregut amb prou força de voluntat o amb prou importància per a emprendre el vol a la capital, ho ha fet resoltament. Allí o bé ha fracassat per manca d'habilitat en situar-se o per evident inferioritat, o s'ha confós entremig d'un moviment general amb segell col·lectiu.

Es fa difícilíssim d'actuar activament en un poble de poca categoria. Manca, més que altra cosa, el públic. Una part esquifida numèricament, que pot mostrar interès per les coses intel·lectuals, és arborada només de petiteses localistes. La joventut és ferotgement distreta per l'esport. Cap altra neguit no la tresbalsa. Inclús hem pensat si l'esport no evitarà, en el futur, noves promocions de solitaris i del poc de públic que els envolta.

Tenim a Reus, en aquestes hores, tres figures rellevants: Pere Cavallé, que ens sembla amargat pel nostre buit o pel nostre menyspreu i per les nostres petites discòrdies, J. M.ª Prous i Vila, en qui l'apatia del nostre medi ambient ha influït d'una manera massa profunda i el benvingudíssim «cas» periodístic de «Gestus», que ben poca de

gent ha saludat amb l'interès i la gratitud que mereix. Cap d'aquestes figures no té—referint-nos a l'obra—la popularitat que els pertoca per llur mèrit. La percepció del seu esforç ha arribat només a un reduït cercle. I—ací trobarem el mal que ara hom tracta de guarir—ni el teatre de Cavallé ni els poemes de Prous i Vila han tingut a Barcelona la consideració que altres obres, palesament inferiors, hi han aconseguit. Aquestes eren, però, d'autors que es movien en els cercles literaris barcelonins, puix que allí tenien llur residència. Tampoc «Gestus» hi mourà gaire d'atenció. No és cap cosa rara. Ho trobem, al contrari, perfectament explicat. La capital té força irradiant; la perifèria, només pot despertar, comptades vegades, una curiositat que s'esvaeix ben d'hora.

No ens en planyem. Donem més aviat la culpa a un públic provincià desorientat que no sap tenir esma per encoratjar els seus homes de vàlua i, també, al poc esperit de continuació i a la poca força de voluntat dels nostres solitaris per aguantar una producció. Dins de Catalunya n'hi ha uns quans que no decauen en un treball constant, però no és possible d'assenyalar-los com a regla, més aviat com a excepció.

Fóra de desitjar un miracle: la creació, en les ciutats importants de Catalunya, de forts nuclis de propulsió cultural. Aleshores la nostra cultura daria un formidable i integral pas endavant. És, però, un gros impossible.

Caldria simpatia pel treball dels nostres solitaris. Potser és l'única cosa que s'hauria d'aconseguir. L'home d'estudi o de vocació literària, a Catalunya, lluita amb la desarticulació produïda per la nostra absència de govern—terra sense govern, ha dit del nostre país Josep Pla. Però si aquest home s'escau de treballar fora de Barcelona, la desarticulació és accentuada per la solitud. No recolza en els cercles de companyonia, ni té l'engruna de simpatia necessària, com a estímul, a tota actuació. I la solitud és la pitjor companyia.

El nostre màxim solitari

La intensitat d'una actuació és qui fa una personalitat. Darrera una fecunditat ininterrompuda—que no cal que sigui escrita, precisament—apareix un home interessant. L'home culte i de talent, si es reclou i no produeix en cap sentit, passarà pel món sense que la seva cultura i el seu valer hagin estat altra cosa que una mena de llast particular.

Per això el nostre màxim solitari és Pere Cavallé. Podriem, si així ho creguessim, assenyalar la seva obra en sentit pejoratiu, però caldria reconèixer-li prèviament que és un home d'activitats, d'inquietuts i de treball. En un moment de la seva actuació, inclús, va aconseguir l'adhesió gairebé absoluta de la nostra ciutat.

No fa molt que demanàrem que algú intentés de fer un estudi de la seva obra. Ningú no va respondre al nostre clam. Ho creïem necessari. Si això no provoca simpatia a l'entorn de l'obra de Cavallé, podria suscitar-hi un interès ben desitjable. Ens hi havem posat, ardidament, nosaltres. No tenim condicions ni preparació. Això farà que aquest assaig manqui de profunditat i no vagi, amb el necessari encert, allà on deuria. Ens pensem, però, que, fins a cert punt, val més així. Un estudi detingut només pot fer-se d'una cosa definitiva o d'una actuació closa. Cavallé, baldament digui que tota la seva vida pública és passada, tornarà, ben segur, a la palestra. La història no s'ha aturat en el

període que travessem. Poden venir moments polítics ben interessants que reclamin les cooperacions més avars. Tampoc un home, en plena maturitat, no pot abandonar per sempre més un treball literari que començà sota auspicis ben feliços. Un home de vàlua no té mai el dret de recloure's i sempre hi haurà una activitat que reclamarà el seu esforç. Si ell considerava errat un camí, altres en trobarà de més avinents. Hi ha, en tots els ordres, una considerable feina a fer. Calen, doncs, mans amoroses i disposades.

L'obra teatral de Cavallé

Segurament que el tret distintiu de Cavallé és de l'home de lletres i, precisant més encara, el d'home de teatre. Passà per la política com un meteor. En canvi, el teatre és la seva passió predominant.

La seva obra no és copiosa. Cal, però, tenir en compte la situació, llarg temps interrompuda, del nostre teatre i la seva posició de solitari. Ens decanem, també, a creure en una bona producció inèdita. El nostre judici, doncs, respecte la personalitat de Cavallé com a home de teatre, l'hauem de reposar en mitja dotzena d'obres.

La personalitat teatral de Cavallé no és, certament, de primer rengle. El teatre català es defineix en la grandiositat poixant i aparatosa de Guimerà, en l'humorisme càustic de Russinyol i en el casolanisme elevat de l'Iglésies. La producció de Cavallé és més acostada a la tendència de l'Ignasi Iglésies que a cap altra. Això fa la seva personalitat una mica esborradissa. No volem dir, però, que segueixi les petjades de ningú; provem només de fer una filiació que, segurament, és producte d'una coincidència que ens sembla albirar.

El teatre de Cavallé és lluny del teatre dit de tesi. Només *Albada i posta*, publicada vint anys enrera, quan el seu autor era molt jove i Ibsen s'enduia la devoció i l'admiració incondicionals dels intel·lectuals de llavors, sembla resoldre un problema: el triomf de l'amor per damunt d'un ambient miserable i un probable instint filial. De totes maneres, si això és una tesi, no enclouria cap novetat. L'amor, en el teatre de totes les èpoques, surt triomfant de tota prova. Plana, per tota l'obra, la sinceritat atrevida de la joventut. *Albada i posta* és el primer intent seriós de Cavallé dins el teatre. Abans ja havia publicat tres obres en un acte, que ens dol de no conèixer i que segurament, almenys els dos drames, deuen portar encara més l'embranchida jovenívola d'encarar-se amb problemes àrduos i inquietants per a resoldre'ls d'una guisa ardida.

Ens sembla, però, que encara que Cavallé no fés el teatre de tesi, implantat pels autors nòrdics, gairebé tota la seva obra n'està levíssimament influenciada. Tota ella volta a l'entorn de l'excelsament de la joventut—*l'albada*—per damunt de les misèries i les ridiculeses humanes—*la posta*—, resolta valentament en el drama esmentat. L'esperança d'una vida nova en gestació fa que el protagonista d'*Els Mesquins* bandegi el pesombre que fins aleshores l'havia atuït i ni vegi en el fruit il·lícit una deshonra. Ací, la nostra prova és subtilíssima, però es torna molt clara en *Amor és joventut*, en la qual obra basta el títol per a fer-nos-ho preveure. La *Fineta* d'*El pes del fruit* destrueix el rebrotament gairebé senil d'uns amors antics. En *Els germans Farrerons*—el deliciós *chef-d'œuvre* de Cavallé—torna a triomfar completament la joventut. Es més: tota l'obra

és la sàtira completa d'aquells qui no l'han sabut viure i que tenen, per càstic, una velleja desolada i absurdament ridícula.

Ara bé: no sempre és aquest el motiu central, baldament veiem que deu ésser molt car a Cavallé, puix que difícilment l'abandona. En *Els Mesquins*—que nosaltres col·loquem després d'*Els germans Farrerons* en les nostres preferències—es posa la pau interior triomfant per damunt de les mesquindats roïnes. En *El pes del fruit*, la maternitat bandreja tot altre sentiment. En *La terra*—bell intent apologètic de la nostra mare terra, amb amplària de concepcions i on dos conflictes es descapdellen paral·lelament—, hom veu que no pot estimar-se la terra si no ens hi aferra un vincle arrelat.

No creiem que el teatre de Cavallé tingui personatges vigorosos que es destaquin en mig dels altres. Un primer actor o una primera actriu no hi trobarien motius de gran lluïment. Més aviat sembla que, en dibuixar-los, els atengui tots. On ha excel·lit és, indubtablement, en *Els germans Farrerons*. Només hi ha el *Sebastianet*, el jove dependent dels Farrerons, que sigui una mica vacil·lant. Tampoc la *Catarina*, l'aixerida criada, és, mirant moltíssim prim, reeixida del tot. Els vells, en canvi, són fets de mà mestra. La seva caricatura sembla guiada per l'esperit, tothora present, de Molière. Igualment la *Lluïsa*, personatge secundari d'*El pes del fruit* mostra al viu la seva ànima pervertida de dona torturada i frenètica.

El diàleg és sempre clar i a to amb els personatges que el sostenen. En *Els mesquins*—l'acció de la qual obra passa en un poble del Camp de Tarragona—és tot viu de modismes reusencs. Cal que agraim vivament a Cavallé l'aportació a la literatura catalana d'aquest aspecte del nostre dialectisme. No comprenem, però, els motius que l'indueixen a rimar la seva prosa en *Amor és joventut*. El to de la comèdia no és elevat; sembla més que aviat tiri a mostrar-nos un caire grotesc, sense arribar a la caricatura o a la farsa. I, per contra, s'hi veu l'esforç inútil de florir el llenguatge. Una altra observació, però de caràcter general: Cavallé opina encertadament que deu respectar-se en el teatre—igualment, creiem nosaltres, que deu fer-se en el diàleg de la novel·la—la parla popular, extirpant-li, però, les imbecilitats i les impureses. El seu diàleg ens ha semblat excessivament pleonàstic i emfatitzant. No direm que el nostre parlar corrent no ho sigui, però cal combatre-ho, en nom de la correcció gramatical, en el llenguatge escrit. Endemés, ens apar que els personatges cavallerians hi parlen més extremadament que no ho fa la gent del carrer.

No ens és possible de fer prediccions i augurar, per tant, la situació que tindrà, a l'avenir, el teatre de Cavallé en la història literària del nostre temps. Ens sembla que no és gens arriscat de suposar que, si bé no ocuparà un lloc preeminent, tampoc anirà a ajuntar-se en l'arreplec d'obres mediocres que es va fent. És un teatre, considerat en conjunt, honrat i ben estimable. Tècnicament, és gairebé perfecte.

El periodista i el literat

En els primers temps del diari *Foment*, Cavallé hi prengué una part activíssima. Ell n'era el redactor en cap i a despit de tenir una redacció lluïda—Xavier Gambús, Eduard Recasens, Domènec Freixa, Pere Balaguer, Francesc Pijoan—ell era el més vistent. En

aquell període esforçat, va fer valer la seva destresa de polemista. En la redacció del nostre desaparegut diari català, si bé hi havia un gran esperit companyonívol que esborrava una mica les personalitats, la de Cavallé no trigà gens a dreçar-se.

Retirat de la política, Cavallé va consagrar-se a la literatura. En aquesta REVISTA, la confecció de la qual presidí en els primers anys de la seva publicació, va publicar crítica, contes i algún assaig. En força casos, es tracta de coses ben reeixides. No podríem dir el mateix dels versos que li coneixem, de factura més aviat floralasca i molt distanciat de l'esplendor de la nostra lírica actual.

Caldrà que fem esment, també, del seu estudi sobre el vuitcentisme reusenc. Es tracta, més que d'altra cosa, d'un arxiu de curiositats, d'aficions i de tipus del darrer quart de segle passat, fet a base de la memòria. Aquest treball tindrà segurament importància anys a venir. Nosaltres, que nasquérem quan el passat segle moria, podríem ben bé subscriure'n alguns capítols: hem conegut, en ple noucents, tipus i aficions allí recordades. Es, amb tot, un intent ben lloable de perpetuar les nostres coses, avui tan poc en voga a la nostra ciutat.

Cavallé dins la política

L'entrada de Cavallé dins la política activa marca un moment interessant per la nostra ciutat. Es un fet massa acostat al dia d'avui, perquè n'intentessim un ample reportatge. En donarem, només, una succinta impressió.

A Reus, vint anys enrera, hi havia una gran calma política. Una mena de cacicatge imperava. Les regnes del govern municipal les duïen els possibilistes—persistència localíssima del comodisme polític de Castelar—, feblement controlats per la benevolència d'una minoria conservadora dinàstica. El catalanisme, sota la directa inspiració de Pere Cavallé, va remoure aquesta entesa pacífica.

Un altre caient va portar l'intervenció de Cavallé. El catalanisme era mirat, anys enrera a Reus, com un ideal reaccionari, fins i tot clerical. Els catalanistes actuant reusencs no eren gent indicada per a contradir aquesta creença. L'aparició de Cavallé aportà l'argument contrari. Ell, que no és un ortodox en matèria religiosa, era assenyalat com a un exemple de catalanisme liberal.

La seva labor dins la *Lliga Catalanista*—la *Lliga Regionalista* encara no s'havia instal·lat a la nostra ciutat—obeí tota a una marcada tendència esquerrana. Els joves d'aquella *Lliga* organitzaren conferències per personalitats rellevants dins el catalanisme i, una d'elles, fou del Dr. Martí i Julià. Hi havien assistit els federals reusencs—els nostres vells federals—i s'admiraren que la doctrina catalanista exposada per un idealista purità fos tan acostada a llurs propis punts de vista. A suggestions d'ells, es negocià l'unió amb els catalanistes, en un temps que a Barcelona encara ni es somniava amb la creació de la *Unió Federal Nacionalista Republicana*, que després va venir.

Producte d'una ponència integrada per Pere Cavallé, Domènec Freixa i Pere Balaguer, aparegué *Foment Republicà Nacionalista* al camp de la nostra política local. Esmentem: aquest pacte no era articulat amb un altre de general a Catalunya. Conseqüentment, *Foment* començà com un partit local. L'entusiasme que hi posaven els joves

catalanistes l'elevava i llur ideari guanyà decididament el nucli federal, que, de fet, restà assimilat al catalanisme. En pactar-se la *Unió*, a Barcelona, *Foment* deixà d'ésser un partit local i acceptà les orientacions dels homes apel·lats de l'esquerra catalana.

Cavallé, dins aquest moviment, era el líder que ací tothom acceptà. Ell l'inspirava i els seus punts de vista gairebé sempre prevalien. Quan *Foment* decidí d'anar a les eleccions municipals, ell va figurar en candidatura. Guanyà, en unes eleccions puríssimes, un lloc de minoria—l'únic que va obtenir el partit—i el seu prestigi, en una actuació hàbil i ben intencionada a l'oposició de l'Ajuntament, va créixer. Gràcies a ella, fóren possibles les victòries electorals posteriors. El nostre poble, completament absent, fins aleshores, de la política municipal, s'hi abocà amb entusiasme. Les aures de la popularitat embolcallaren, aquells dies, la figura de Cavallé.

El catalanisme només tenia llavors una política de finalitats electorals i el nostre *Foment*, fill de l'època, s'hi movia. Si hagués tingut, paral·lelament, un afany proselitista, Cavallé hauria pogut fer una obra formidable. Aquesta tonalitat hauria estat més addient a les seves qualitats. Es necessita un temperament especial de ductilitat i de sornaguera habilitat per actuar amb èxit en una petita política. Tots els elevats punts de mira en són exclosos i sempre es lluita arran de terra. Els joves, que eren l'ànima de *Foment*, cultes i entusiastes, havien de fracassar per manca de temperament. Cavallé fou el primer.

La seva retirada no va ésser sorollosa. S'esvaí poc a poc de l'escenari polític i, com si fos un símptoma, el públic tornà a deixar de prestar el seu ajut i la seva cooperació. Ja no hi havia tensió ni fèrvides exaltacions. El catalanisme polític anava perdent prestigi. La davallada començà en pactar-se la famosa unió patriòtica de les més heterogènies tendències polítiques. El catalanisme local, donant mostres de golafraria, feu i desfeu pactes per tal de no ésser separat del govern municipal. *Foment* tornà a esdevenir un partit local quan, per un senzill personalisme, va separar-se de la U. F. N. R. Val a dir, però, que l'esquerra catalana s'esquerdava llavors per tots cantons.

Algún dia hi haurà ocasió perquè escrivim, si ens en resta l'humor encara, la crítica d'aquest període d'actuació del catalanisme reusenc en la política. Avui només ens havem proposat d'assenyalar-ne el principal propulsor i el director, tàcitament acceptat per tothom, del seu temps millor.

L'orador

Cavallé no és, en cap aspecte, retòric ni agut. Aquestes qualitats fan l'orador. Amb un maneig destre, hom obté grans efectes enlluernadors i els principals trucs. La política i l'actuació pública de Cavallé el portaren a fer ús de l'oratòria. La fluïdesa del diàleg de les seves obres teatrals i l'agilitat de la seva prosa periodística i literària són producte de la seva ploma. Això ens pot demostrar que Cavallé no és un expontani. Fa, ben bé, aquest efecte quan adressa la paraula al públic.

Difícilment, Cavallé dona una seguidesa absoluta als períodes i a les frases que pronuncia. De tant en tant, les talla i sembla que cerqui amb què afegir-les. La seva mímica mai no és vehement ni entusiasta; subratlla tímidament, només, la seva expressió

verbal. Amb tot, no fa patir. Pronuncia clarament i, a despit del què hem apuntat, sap trobar efectes i arriba sempre allà on es proposa. Més que orador de miting, és un formidable dialèctic. Els seus èxits al nostre Consistori éren fulminants. Anorreava l'adversari. Aquest acostumava a ésser-li inferior intel·lectualment, però tenia molts recursos, apresos en una llarguíssima actuació a l'Ajuntament i a la petita política local.

Conclusió

Hem explicat les causes que ens han portat a escriure aquest article. No ens faria res, si no era una gran alegria, que aparagués, a la nostra ciutat, un grup intel·lectual amb gran influència a Reus, i que col·laborés amb una mica de fisomia pròpia a l'obra gegantina i esforçada dels qui, a la nostra capital, basteixen una cultura autòctona.

Reus té la tradició de poble intel·lectual. Ens conta Miquel Ventura que, al seu temps, els joves acusaven ja la nostra ciutat d'apatia per aquest cantó. Serà, això, un altre tòpic?

En el temps de la nostra renaixença literària, Antoni de Bofarull hi va tenir una part activa. Ell va escriure la primera novel·la renaixentista—valgui el mot—i es preocupà pràcticament de la nostra història i la nostra gramàtica. En el camp de la història, hem fornit una figura tan completa com Antoni Aulèstia i un home de la valor de Pròsper de Bofarull. Al període floralese de la nostra literatura, hi col·laborà Martí i Folguera. Tots, però, actuaren a Barcelona conjuntament amb homes de totes les procedències comarcals.

Cavallé ha estat el nostre primer solitari, digne, per la seva tasca positiva, d'aquest qualificatiu. La seva actuació ha estat intensa, per bé que dispersa. No volem, de cap manera, creure que és acabada, Avui potser està, inclús, una mica distanciat dels corrents que imperen. Però tot això no és cap barrera infranquejable. Esperem, doncs, que Pere Cavallé torni a reprendre la seva actuació, tan brillant i temptadora.

JERONI PRAT